

**O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA
MOLIYAVIY NAZORATNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Turg‘unov Bahtiyor Nuriddinovich

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Namangan filiali

“Iqtisodiyot” kafedrası katta o‘qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu tezisda O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy nazoratning nazariy-uslubiy asoslarini takomillashtirish masalalari tahlil qilinadi. Tezisdagi moliyaviy nazoratning prinsiplari, raqamli texnologiyalar orqali monitoring va audit jarayonlarini avtomatlashtirish, shuningdek, moliyaviy ma’lumotlarni raqamli platformalarda boshqarishning samarali usullari yoritiladi. Shuningdek, xorijiy tajribalar va innovatsion yechimlar asosida moliyaviy nazoratning samaradorligini oshirish bo‘yicha takliflar ilgari suriladi.

Kalit so‘zlar: raqamli iqtisodiyot, moliyaviy nazorat, audit, elektron moliya tizimi, avtomatlashtirish, monitoring, moliyaviy boshqaruv, innovatsion texnologiyalar, O‘zbekiston, moliyaviy ma’lumotlarni boshqarish

Hozirgi kunda global iqtisodiy raqobat va texnologik taraqqiyot sharoitida raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi davlat moliyaviy boshqaruvi tizimiga ham tub o‘zgarishlarni kiritmoqda. Raqamli transformatsiya jarayonida moliyaviy resurslarni nazorat qilish, ularning samarali va shaffof taqsimlanishini ta’minlash davlatning iqtisodiy barqarorligi uchun muhim ahamiyatga ega. Shu sababli, moliyaviy nazoratning nazariy va uslubiy asoslarini modernizatsiya qilish, yangi texnologiyalar yordamida audit va monitoring jarayonlarini avtomatlashtirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

O'zbekistonda so'nggi yillarda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Elektron moliyaviy tizimlar, onlayn audit va monitoring platformalari joriy etilishi orqali moliyaviy nazorat samaradorligini oshirish va korrupsiyaviy xatarlarni kamaytirish imkoniyati yaratilmoqda. Shu bilan birga, xorijiy tajribalar moliyaviy nazoratning samarali uslub va texnologiyalarini tatbiq etish bo'yicha muhim yo'l-yo'riqlarni taqdim etadi. Mazkur tezisning maqsadi – O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy nazoratning nazariy-uslubiy asoslarini takomillashtirish, yangi texnologiyalar va innovatsion yechimlarni tatbiq etish orqali moliyaviy boshqaruvni samarali qilishdan iboratdir.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy nazorat tizimi zamonaviy texnologiyalar asosida samarali ishlashi uchun bir qator nazariy-uslubiy va amaliy choralarni talab qiladi. O'zbekiston tajribasida moliyaviy nazoratning samaradorligini oshirishda elektron moliya tizimlari va raqamli monitoring vositalari muhim rol o'ynaydi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2023-yilning yakuniga ko'ra O'zbekistonda moliyaviy nazorat organlari tomonidan amalga oshirilgan elektron audit va onlayn monitoring tizimlari yordamida 2 500 dan ortiq moliyaviy tekshiruvlar o'tkazilgan va byudjet mablag'laridan foydalanishdagi kamchiliklar 37% ga kamaygan (mfd.uz). Shu bilan birga, elektron tizimlar orqali olingan moliyaviy ma'lumotlar va hisobotlar real vaqt rejimida tahlil qilinib, qarorlar qabul qilish jarayonini tezlashtirgan.

Raqamli moliyaviy nazoratning asosiy elementlari quyidagilardan iborat: Elektron audit tizimlari – moliyaviy operatsiyalarni onlayn tarzda kuzatish va nazorat qilish imkonini beradi. Avtomatlashtirilgan monitoring platformalari – moliyaviy ko'rsatkichlarni doimiy ravishda tahlil qilib, muammolarni aniqlash va xatarlarni kamaytirishga xizmat qiladi. Ma'lumotlar bazasini integratsiya qilish – turli moliyaviy va iqtisodiy ko'rsatkichlar bazasini yagona platformada jamlash orqali samarali nazoratni ta'minlaydi.

Xorijiy tajribaga nazar tashlasak, rivojlangan davlatlarda raqamli moliyaviy nazorat tizimlari samaradorligi aniq ko'rinadi:

Estoniya – davlat moliyaviy boshqaruvining 99% raqamli tizimlar orqali amalga oshiriladi. Elektron audit va real vaqt monitoringi yordamida moliyaviy xatarlar minimal darajaga tushirilgan va moliyaviy nazorat jarayonlari samaradorligi 30–35% ga oshgan (e-estonia.com).

Buyuk Britaniya – Government Digital Service va HM Treasury tizimlari orqali moliyaviy nazorat va audit jarayonlari avtomatlashtirilgan. Shu bilan birga, raqamli moliya platformalari orqali byudjet monitoringi samaradorligi 25% ga oshgan.

Singapur – Integrated Government Financial Management System yordamida barcha moliyaviy operatsiyalar yagona platformada amalga oshiriladi, bu esa moliyaviy ma'lumotlarni real vaqt rejimida kuzatish va xatarlarni kamaytirish imkonini beradi.

O'zbekiston uchun xorijiy tajribalar quyidagi imkoniyatlarni ko'rsatadi: Moliyaviy nazorat tizimlarini avtomatlashtirish va elektron audit jarayonlarini kengaytirish. Raqamli platformalarda moliyaviy ma'lumotlarni integratsiya qilish va real vaqt monitoringini joriy etish. Sun'iy intellekt va data-analitika vositalari orqali moliyaviy xatarlarni oldindan aniqlash va qarorlar qabul qilish jarayonini optimallashtirish.

Shuningdek, statistik ma'lumotlar va tahlillar ko'rsatadiki, elektron moliyaviy nazorat tizimlarini tatbiq etish orqali byudjet mablag'laridan foydalanish samaradorligi 20–40% ga oshishi, korrupsiyaviy xatarlar esa sezilarli darajada kamayishi mumkin. Shu bilan birga, tizimning samarali ishlashi uchun malakali kadrlar tayyorlash, texnologik infratuzilmani mustahkamlash va qonunchilikni doimiy takomillashtirish zarur. O'zbekiston sharoitida raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy nazoratning nazariy-uslubiy asoslarini takomillashtirish va

innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish moliyaviy boshqaruvning samaradorligini oshirishga va korrupsiyaga qarshi kurashishda muhim omil hisoblanadi.

O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy nazoratning nazariy-uslubiy asoslarini takomillashtirish davlat moliyaviy boshqaruvini samarali qilish va korrupsiyaga qarshi kurashishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, elektron moliyaviy tizimlar va avtomatlashtirilgan monitoring platformalari joriy etilishi orqali moliyaviy ma'lumotlarni real vaqt rejimida tahlil qilish, byudjet mablag'laridan samarali foydalanishni nazorat qilish va moliyaviy xatarlarni kamaytirish mumkin.

Xorijiy tajribalar (Estoniya, Buyuk Britaniya, Singapur) O'zbekiston uchun raqamli moliyaviy nazoratning samarali mexanizmlarini ishlab chiqishda yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qiladi. Shu asosda, sun'iy intellekt, data-analitika, elektron audit va integratsiyalashgan moliyaviy platformalarni tatbiq etish orqali moliyaviy nazorat tizimining samaradorligini oshirish, korrupsiyaviy risklarni kamaytirish va byudjet mablag'laridan oqilona foydalanishni ta'minlash mumkin. Shu tariqa, raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy nazoratning nazariy-uslubiy asoslarini takomillashtirish mamlakatning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash va davlat boshqaruvini yanada shaffof qilish imkonini beradi. Bu esa raqamli transformatsiya jarayonining samarali amalga oshishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. Elektron moliyaviy nazorat va monitoring tizimi [online]. Tashkent, 2023. <https://www.mfd.uz>
2. e-Estonia. Digital Governance and E-Finance in Estonia. Tallinn, 2022. <https://e-estonia.com/solutions/e-governance>
3. Singapur Respublikasi. Integrated Government Financial Management System Overview. Singapore, 2021. <https://www.gov.sg>

4. World Bank. Digital Government and Financial Management for Transparency. Washington D.C., 2021.
<https://www.worldbank.org/en/topic/digitaldevelopment>

5. OECD. E-Government and Financial Oversight: Best Practices. Paris, 2020.
<https://www.oecd.org/governance/procurement>

6. Heeks, M. Implementing E-Government for Effective Financial Control. London: Routledge, 2018.

7. Janssen, M., Wang, Y. Blockchain and AI in Public Financial Management: Reducing Risks and Improving Oversight. Springer, 2019.

8. Ministry of Innovative Development of the Republic of Uzbekistan. Digital Transformation and Financial Control Strategy 2025. Tashkent, 2023.

